

CONDAMNAREA LA AUTOAPĂRARE

SPECTATORUL CONDMNAT LA MOARTE de Matei Vişniec • **TEATRUL NAȚIONAL "VASILE ALECSANDRI"** din Iași • Data premierii: 14 aprilie 1992 • Regia: Irina Popescu-Boieru • Scenografia: Rodica Arghir • Distribuția: Florin Mircea (Judecătorul), Emil Coșeru (Avocatul acuzării), Liviu Manoliu (Avocatul apărării), Teodor Corban (Grefierul), Ion Sapdaru (Martorul I), Pușu Darie (Martorul II), Doina Deleanu (Martorul III), Adi Caraleanu (Martorul IV), Gelu Zaharia (Martorul V), Const. Avădanei (Martorul VI, Regizorul), Doru Zaharia (Martorul VII, Autorul), Gh. Marinca (Martorul VIII), Radu Zetu (Martorul IX).

Autorul cel mai jucat în momentul de față, ajuns chiar un răsfațat al teatrelor românești, Matei Vişniec e din nou prezent la studioul Teatrului Național din Iași, cu o piesă inedită, **Spectatorul condamnat la moarte**. Ca și textele sale anterioare - foarte moderne, foarte originale, sintetizând într-o manieră cu totul particulară experiențe și ecouri ale teatrului european (și nu numai) -, **Spectatorul** ... tulbură și incită, produce ravagii și îndeamnă la meditație gravă asupra condiției existențiale a omului de azi, asupra raportului dintre teatru și viață, dintre ficțiune și realitate, dintre sublim și derizoriu etc.

Fără a lua ca definitiv gândul regizoarei Irina Popescu-Boieru care ne avertizează, în cuvîntul din caietul de sală (rostit și la microfon, ca prefață a spectacolului, la premieră), că nu vom înțelege nimic, admitem ca posibilă argumentația ei în favoarea ideii că piesa vrea să ne convingă de faptul că fiecare om e un posibil vinovat, un criminal virtual, că lipsa lui de reacție la acuzațiile dure ce i se aduc e, de fapt, o comoditate lașă, un confort lăuntric, și că spectacolul urmărește să-l condamne pe spectator la **asumarea Responsabilității**; a responsabilității față de sine, în primul rînd, dar și a responsabilității față de starea generală a societății și a condiției umane. Și textul și spectacolul acoperă exact întreaga suprafață a acestei idei. Un tribunal compus din magistrați iresponsabili și nevropați, distrași și indiferenți, aplicînd o lege a bunului plac, inflexibilă, absurdă, îl agresează pe cel ales în mod arbitrar ca inculpat, intră în viața lui cu o brutalitate dementă, scormonindu-i biografia, cercetîndu-i înfățișarea - culoarea ochilor, tăietura bărbii, ascuțimea nasului, forma pomeților, lungimea lobilor urechilor etc. -, în fiecare detaliu aflîndu-se, după părerea lor, o dovadă de vinovăție. Scopul acestei

agresiuni: să provoace o reacție din partea acuzatului, să-l determine să ia o atitudine, să-și recunoască presupusa (sau propusa) culpă. Spectatorul (inculpatul) rămîne însă total impasibil, ceea ce îi duce pe judecători, avocați, grefieri în paradoxala stare de a-și dezvălui ei înșiși virtuala disponibilitate criminală. Toți doresc să treacă, pe rînd, în boxa acuzațiilor. Ceea ce vrea să spună că nu există om scutit de culpă, că toți sîntem vinovați, că toți comitem crima de a nu ne asuma responsabilitatea în fața destinului propriu și a destinului umanității.

Lectura pe care o face Irina Popescu-Boieru e coerentă, posibilă și bine susținută scenic. Personal, îmi îngădui însă și o altă ipoteză în judecarea textului, perfect acoperită, și aceasta, de spectacol: în lipsa de reacție a spectatorului-inculpat la acuzațiile și chiar violențele la care este supus de tribunal am descifrat nu o incapacitate de reacție, ci o **formă de apărare** prin forța liniștii interioare dublate de un dispreț superior în fața legii oarbe, absurde și agresive, în fața unui tribunal de minți automatizate, obsedate de ideea de a culpabiliza pe oricine intră -fortuit sau nu - în raza lui de acțiune. Refuzul de a accepta jocul arbitrar al magistraților (arbitrar pentru că toți **acuză**, de la grefier la judecător și de la avocatul apărării pînă la procuror; de apărare însă nimeni nu apără) nu e nicidecum o formă de pasivitate, e o **acțiune** fermă, rezultatul unui proces interior complex. Mi se pare mult mai solidă o asemenea ecuație a spectacolului și cu un impact mai eficient asupra stării omului contemporan. (Detalierea ne-ar lua prea mult spațiu.) Spectacolului semnat de Irina Popescu-Boieru nu-i lipsește absolut nimic care să ne interzică o asemenea descifrare; el este deci, ca și textul, deschis mai multor interpretări, polisemantismul lui fiind un semn de maturitate artistică a celor ce l-au edificat. (Scenografa **Rodica Arghir** folosește ingenios întreaga sală drept spațiu de joc.)

Un strat ideatic mai adînc, pe care, de asemenea, spectacolul îl sondează cu luciditate, este cel al raportului dintre ficțiune și realitate; totul este de fapt **teatru** în aceeași măsură în care este **viață**. Magistrații ce formează tribunalul se dezvăluie, la un moment dat, ca fiind actori care își propun să joace acest text, iar inculpatul este chiar un spectator ales din sală la întîmplare, intrat acolo de pe stradă. Condiția teatrului, a actorului, a autorului, a textului este dezbătută cu tulburătoare luciditate (semioticienii ar avea mult de discutat pe marginea spectacolului și a textului lui Vişniec).

O distribuție impecabil alcătuită, unitară stilistic, răspunde diapazonului

regizoral ca o orchestră exersată în armonii subtile, oferind pasaje de virtuoziitate interpretativă, provocînd tensionate vibrații, explozii de sentimente, tulburări de conștiință, impacientări febrile sau calme meditații. Florin Mircea realizează profilul Judecătorului în linii reci, metalice, nuanțînd cu precizie demonismul personajului, efectuînd treceri paralizante de la agresivitate la calm flasc și de la indolență la culpabilitate. O gestică fin elaborată, în acord cu metamorfozările unui fațes foarte mobil și expresiv slujesc la conturarea unui personaj ce produce tăioase înfiorări. O partitură întinsă, cu mari denivelări de altitudine, parcurge Emil Coșeru, Avocatul acuzării căpătînd, în interpretarea sa, o imagine tulburătoare, marcată de anxietăți, dar și de precipitare, dure lucidități autodemascatoare. Personajul e construit minuțios, într-un crescendo dramatic susținut cu temperament vulcanic și mijloace precis stăpînite. Liviu Manoliu își abordează rolul cu o anume gravitate, care subliniază grotesc identitatea personajului. Față de agitația nevrotică a celorlalți magistrați, liniștea sobră dar incisivă a Avocatului apărării creează un punct de echilibru atît în confruntarea ideilor cît și, vizual, în dinamica imaginii scenice. Actorul are o voce baritonă, frumoasă, pe care o ferește de excese, precum și o gestică riguroasă drămuată. Teodor Corban elaborează cu ironie un personaj - Grefierul - care, în ciuda spinării mereu încovoiate, își depășește condiția umilă, participînd incisiv la dezbaterile tribunalului. Din suita de martori se distinge Doina Deleanu prin rafinamentul cu care schițează un profil psihologic pe cît de simplu, pe atît de încărcat de ironie și feminitate agreabilă. E de reținut, de asemenea, foarte nuanțată interpretarea a lui Ion Sapdaru, al cărui personaj - cu o undă discretă de pitoresc - are farmec și putere de convingere. O degajare bine studiată, susținută de gesturi și atitudini profesionale, îl caracterizează pe fotografatul teatrului, în interpretarea lui Adi Caraleanu. Exactitate și acord cu tonul general al interpretării aduc Pușu Darie, Gelu Zaharia, Doru Zaharia, Const. Avădanei, Gh. Marinca, Radu Zetu.

Cu acest spectacol, Irina Popescu-Boieru dă o probă de evidentă maturitate, abia acum amintindu-ne de regizoarea celor **Șase personaje în căutarea unui autor**.

ȘTEFAN OPREA